

ТРАДИЦИОННА БЪЛГАРСКА КУЛТУРА И ФОЛКОР

Електронно издание на НЧ „Галатя-2018“-Варна

Брой Първи, Година Първа, 2021 г.

ISSN 2738-7763

ТЕМАТИЧЕН БРОЙ:

ТИТАНИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКОРЕН ТАНЦ

Под общата редакция на

Д-р Мария Дражева

The Bulgarian Folklore Dance Titans

2021

INVITED AUTHORS

<h1>ТИТАНИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОРЕН ТАНЦ</h1>								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Въведение: д-р Мария ДРАЗЖЕВА	Доц д-р БИСЕР ГРИГОРОВ Обзорен доклад	Христо ИВАНОВ за Маргарита Дикова	Професор Д-р ДАНИЕЛА ДЖЕНЕВА за проф. К. Дженев	Христо ИВАНОВ за Кирил Харалам- пиев	Кая ИВАНОВА за Димитър Димитров Палаврата	д-р Мария ДРАЗЖЕВА за Методи Кутев	Акад. КРАСИМИР ПЕТРОВ за Иван Тодоров	Д-р РОСЛАНА МОРАВНОВА за Дженеви

Published by Social Community Center Galateya-2018
Varna, Bulgaria

© Copyrights Galateya-2018 and Every Invited Authors

WEB SITE: <https://galateya-topics.bultima.net/web/>

ISSN 2738-7763

НЕЗАБРАВИМАТА МАРГАРИТА ДИКОВА И НЕЙНОТО ТВОРЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Христо Иванов

Гл. художествен ръководител и хореограф на ансамбъл „Загоре“, Стара Загора

Анотация. В статията се представя живота и творчеството на Маргарита Дикова от нейния ученик, солист и асистент-хореограф Христо Иванов. В първата част, след покана от страна на г-н Иванов, авторът на книгата за нея – Гергана Велемирова, отбелязва основни моменти от биографията на Дикова, а във втората част Христо Иванов хронологично представя творчеството на Дикова и своето възхищение от нейната дейност като човек, хореограф и ръководител.¹

ВЪВЕДЕНИЕ

Моето изложение ще разделя на две части. Причината за това е, че държа в ръцете си една книга, озаглавена „В ритъма на сърцето. Живот в магията на народния танц“. Авторката на тази книга – Гергана Велемирова, е между нас и за това ще помоля тя да изложи биографичните данни, свързани с Маргарита Дикова като първа част на изложението, а аз във втората част ще се опитам да разкрия някои от тайните на творческата ѝ „работилница“.

ГЕРГАНА ВЕЛЕМИРОВА

- Уважаеми участници в работния семинар!

Повод за написване на тази книга е отбелязването на 100-годишнината на Маргарита Дикова. За заслугите на Дикова към българската хореография е писано неоправдано малко – вероятно поради пословичната ѝ скромност...

Филип Кутев и Маргарита Дикова успяват да извисят сценичната реализация на нашето народно творчество до равнището на професионално изкуство, но и да създават в него и шедьоври, всеки от тях в своята област.

Маргарита е родена в Цариброд, сега - *Opština Dimitrovgrad, Сърбия*, в свирепата военна зима на 1916 – на 26 февруари. Баща ѝ – Ованес Басмаджиян, е потомък на арменци, намерили своя дом у нас, а майка ѝ – Геновева Симова, е от многодетно семейство, от Тетово. През 1920 г. семейството е принудено да напусне Цариброд и да се установи в София. Идването на Маргарита в големия град ѝ дава възможност да следва вродения ѝ интерес към танците. В осми клас тя постъпва в танцовата група на Харалампи Гарибов – един от пионерите на нашата хореография.

След завършване на обучението си в гимназията Маргарита започва работа в Софийската централна поща и там основава самодейна група към Министерството на пощите. Няма данни от коя година започва да танцува в групата на Борис Цонев – „Българската китка“. Тази група има изяви както у нас, така и в международни събития като конгреси, фестивали и дори на олимпиадата в Берлин през 1936 г.

¹ Текстът на статията е редакция на видео филма от презентацията на Христо Иванов по време на работния семинар, извършена от д-р М. Дражева

През 1937 г. Йордан Николов, тогава също танцьор при Борис Цонев, решава да създаде народно научно дружество, „което да ратува за запазване на народния бит“. Първите му съратници са Маргарита Басмаджиян (по-късно – Дикова), Борис Китанов, Олга Еленкова и др. Те основават дружество „Седянка“, което след това се преименува на „Средец“. Първото участие зад граница на „Средец“ е в Югославия, 1940 г. на Всеславянския събор, където получава първа награда.

На 21 януари 1943 г. Маргарита се омъжва за Никола Диков, солист в хора на Народната опера, София. Съвместният им семеен живот продължава 51 г., от който имат двама сина и 6 внучета. На 29 години, в същата Опера, където работи съпруга ѝ, Дикова се изявява като преподавател по народни танци. Това ще е трамплина, който ще я изстреля до Филип Кутев. При създаването на Държавния ансамбъл на народни песни и танци, тя е един от хореографите заедно с Иван Тодоров, Кирил Дженов, Цветан Касабов и Мария Кънчева. Официално Дикова е назначена на 1 февруари 1951 г. В официалния указ от 1 май 1951 г. за създаването на Ансамбъла Дикова е определена за главен хореограф.

Творчеството на Маргарита Дикова е част от творческия път на ДАНПТ. Самият Ансамбъл е едно явление, непознато до тогава у нас. Дикова създава не само незабравими танцови постановки, но и специфичния български екзерсис, който и до сега се прилага от НУТИ, във всеки професионален или самодеен фолклорен състав.

За появата на тази книга дължа благодарности на много хора и институции, но бих желала да отбележа заслугите на проф. Кутева – за това, че ми разреши да ползвам архива на ДАНПТ „Филип Кутев“ и на един от асистентите на Дикова – г-н Христо Иванов.

Сега, драги участници в работния семинар, нека г-н Христо Иванов да продължи с представянето на творческия път на неговата учителка в НХУ (сега НУТИ) и ръководителка в Ансамбъла.

ХРИСТО ИВАНОВ

ПЪРВИ ЕТАП ОТ ТВОРЧЕСТВОТО НА ДИКОВА – 1946-53.

Ще се върна малко назад във времето и то – неслучайно! След 1946 г., когато се създава фолклорна група към Софийската опера и балет (по повод на постановката „Нестинарка“ на Марин Големинов), редица от бъдещите титани на фолклорния танц са участници в нея. Те се докосват до традиционния балетен екзерсис, наблюдават творческия процес в операта, докосват се до дейността на композиторите, на диригентите, до големите тогава съветски постановчици – балет майстори, режисьори и всичко останало, което е необходимо за създаването на един спектакъл. Тук Дикова получава първите си уроци за бъдещата си дейност.

При създаването на ДАНПТ през 1951 г. поставят Филип Кутев начело, но заобиколен от един голям кръг хора на изкуството, интелектуалци. Дикова е главен хореограф, но както спомена и Гургана – около нея са редица хореографи като Кирил Дженов, Цветан Касабов и Мария Кънчева (за известно време и Иван Тодоров). Нашите творци са повлияни от съветската школа, от истинските творци на голямото изкуство и по подобен начин те трябва да издигнат на сцената българското хоро, което до този момент е едно обикновено хоро...

От тук започва устремния път на нашите творци. Първата изява на новосформирания Ансамбъл е през 1952 г. Можете да си представите как във времето се е работило: от първия голям

конкурс през 1951 г. – до първата сценична изява само няколко месеца по-късно. Събират се бъдещите изпълнители от селата – където има събор, където се чува, че някой пее хубаво, играе вихрено – отивали са и са ги канили за участие в Ансамбъла. Знаменателен е факта, че една от бъдещите известни родопски певици на Ансамбъла, като чула, че я търсят, се скрила и три дена не слязла от планината... Как ще ходи тя в София! Как ще си напусне селото и ще ходи в София?!

С огромни усилия, все пак се събират тези играчи, свирачи и певици, около 120 човека; няма къде да живеят – дават им едно общежитие; и започват да работят. Събират се всеки ден – тръгват от Горна Баня, от общежитието – до центъра на София, в сградата на Alliance Française, почват да свирят, танцуват и пеят. Всяка седмица се провеждат и две официални събрания най-малко, защото са имали много големи проблеми. На едно от тези събрания един от изпълнителите се изправя и споделя:

- *Дайте да се разберем... Ние тук ще свирим, ще пеем, ще играем, но кога ще работим?*
- *Та това ще ви е работата!* – отговаря Филип Кутев.
- *Та какво ще кажат хората за нас – те само удоволствието си гледат... А им плащат на това отгоре...*

До такава степен е битувала мисълта, че то хорото е само за забава!

С тези хора започва съвместната си работа Дикова. Започва да ги учи на екзерсис! Лост на пръсти. Кръгове. Клякания. Plier. Battement... И Кипчев, вечна му памет, един изключителен танцьор от село Ягода, удря по масата и възкликва:

- *Другарко Дикова, до кога ще се занимаваме с тези глупости...? Дай да си играем хорото! Какво ни мъчиш тука, какво ни кривиш...*

Минават години и този същият човек на предложението да изиграем бързо хорото, отговаря:

- *А, не! Да направим първо екзерсис, за загреем, а след това – ще изиграем и хорото.*

Това е един пример как се променя съзнанието на танцьор, който е убеден, че така трябва да работи.

И така – първият концерт през 1952 г. в село Бухово, пред премиерно. Бухово - едно миньорско селце близо до София. Изпълняват: **Буенек, Трите пъти, Лисичето и Керменското**. Леко пипнати самобитни хора. Но с оригиналните костюми, с оркестъра, с певиците... Зрителите са изумени! (точният израз е: Народът шашнат!) До този момент подобен спектакъл не се е виждал! До тогава хорото се е играло само по площадите, по махалите... по хорищата. И изведнъж – качено на сцена! Вторият концерт, пак пред премиерен, е в Народния театър, същата година. Поводът е отбелязване на 25-годишнината на партийния вестник „Работническо дело“ (днес – „Дума“). Няма официална премиера все още – „опипват почвата“.

Премиерата е на 1 юни 1952 в зала „България“. ДАНПТ концертиреше дълго време само в зала „България“, докато се построи Националният дворец на културата. Пресата откликва с невероятно възторжени отзиви. От този момент Ансамбъла започва концертна дейност у нас и в чужбина. В програмата му са включени 100-120 концерта годишно. Като извадите дните за отпуски и празници ще се убедите, че остават много малко дни за творческия процес. Когато се върне Ансамбъла от турне в чужбина – започва възстановяване като на артистите, така и на самите

спектакли, създавани преди турнето. Дошла е нова идея за промяна – променяш, репетираш, поставяш на сцена.

ВТОРИ ЕТАП ОТ ТВОРЧЕСТВОТО НА ДИКОВА – 1953-71.

Въпреки всички трудности, през 1953 Дикова поставя *Заешко* и *Кукли*. *Кукли* – един шедьовър, в който в рамките на 3 минути и 20 секунди е реализиран сюжетно-тематичен танц! В 3 минути и 20 секунди Дикова разрешава един основен проблем, като ни разкрива как в ограничен период от време може да се реализира сюжетно-тематичен танц! Не знам дали тези неща се изучават в нашите специализирани университети, но ако даден хореограф анализира творчеството на Дикова и Дженов, то много от похватите ще му станат ясни.

Много често възкликваме: - *Каква танцова форма!* Но ние вървим след музиката, след музикалната форма! И така трябва да бъде... Защото в музиката, много преди танците, са въведени всички основни форми.

През 1954 година Дикова създава *Иглика, Моминска шега, Грънчари, Сватбарска ръченица* и забележете – *Шопска сюита*. 65 години последните два танца не слизат от сцената, защото са истински! *Шопска сюита* – първата шопска сюита в България. Първите камерни танци са също на Маргарита Дикова. Тя е утвърден майстор в камерната форма и големите танцови платна.

През този период има и задгранични турнета. Няма да се спирам на тях и отзвук за тях. Те са ясни – признание от цял свят. За Дикова е споделено всичко хубаво, което може да се каже: лауреат на Димитровска награда – единствена; първата заслужила артистка в България и т.н. Всички тези известни произведения са създадени само за две години, като в същото време е съпруга и майка на дама сина, живее със спотаената загубата на малката си дъщеря и се бори с тези „лъвови“, които Дражева нарича титани. И не само с тях – с всички останали хореографи в България. Но тя работи в ДАНПТ, който я подкрепя и помага. Много интелектуалци (да спомена поне един от тях – Илия Бешков) са консултанти на Кутев и Дикова. Споменаваме Бешков, който не само е вещ познавач на народния бит, но и ценящ красивото, посещава поне 2-3 пъти седмично Ансамбъла и консултира дейността на ръководителите му.

Около Дикова и нейния екип са и плеяда талантиливи композитори – Филип Кутев, Красимир Кюркчийски, Иван Кавалджиев, Михаил Йорданов, Коста Колев и много други. Само тези имена са достатъчни за да разберем в каква атмосфера се е работило. Нека да не забравяме, че изпълнители в ансамбъла, дошли от село, са „бълвали“ фолклор, че те са истинските носители на фолклора. Опитите ни сега за фолклорни експедиции са бледа сянка на тяхното време. Къде да търсим? Отиваме на събор в Копривщица – няма един македонски танц, отиваме в Копривщица – няма един шопски танц... Всичко изчезна с „куцата“ цивилизация и всичко останало. Но това е нормален процес...

Продължаваме с творчеството на Дикова – 1957 година: *Кукери, Пързалка и Трифон Зарезан*. Три години след началото. Като знам, че вие тези танци не сте ги гледали изобщо, няма да ви ги описвам, защото едно е да гледаш танц, а друго – да го описваш.

През 1963 година, съвместно с Кирил Дженов, създават *Хоро в Тракия* и *Тракийска сюита*. За съжаление, докато бях в солист в Ансамбъла, не съм играл в *Тракийска сюита*. Познавам музиката отчасти, но *Тракийска сюита* не остана, това, което двамата са творили в съавторство, не доживя до наши дни...

През 1965 година Дикова създава *Тракийска сватба*. Както и *Левенти* – недостижим! Отделно ще се спра на камерните ѝ танци. Само ги споменавам хронологично.

Фиг. 1. Кадър от *Левенти* - камерен танц на Маргарита Дикова, 1965 г.

Идва 1969 година със *Събор в Софийско*. 1971 – *Лазарки*, т.е. *Шопски пролетни танци*, *Луди-млади*. Следват *Българи глава вдигнали*, *Възрождение*, *Родопски овчари* ... и последният танц – *Свирец-игралец*.

След хронологичното изброяване на произведенията на Маргарита Дикова, ще продължа с акцент върху камерните ѝ танци: *Заешко*, *Кукли*, *Клюкарки*, *Левенти*, *Луди-млади*, *Родопски овчари*, *Свирец-игралец* – това е списък с камерните танци на Дикова. Всеки хореограф би се гордял, ако от изброените танци поне два биха били негови за да остане в алеята на славата! Тя остана с всички посочени...

Тракийска сватба – постановка с продължителност 45 минути. Изключителен фолклорен театър на сцената, в който има всичко – песни, танци, музика, обичаи, камерни танци, общи танци, мъжки танци, женски танци – всичко това събрано в 45 минути. Подобно произведение не е правено до 1965 г., чисто фолклорно, чиста тракийска музика, песни, танци, ръченици, по двойки, клюкарки, на чешмата. И всичко това - събрано в 45 минути. Ако имате възможност – гледайте го!²

² Тракийска сватба - Филми на БНТ. ДАНПТ "ФИЛИП КУТЕВ": 1/3 част, <https://youtu.be/pB48ZN1ECUM> ; 2/3 част: <https://youtu.be/g7A4CWk9-Ko> ; 3/3 част: <https://youtu.be/SDB4tiKZdwE>

Фиг. 2. Кадър от *Тракийска сватба* на Маргарита Дикова, 1965 г.

Събор в Софийско – 1969 година, втората голяма постановка. За тази постановка Маргарита Дикова получава **Наградата на София**. Където и да играем този танц, публиката е във възторг. Той започва толкова елементарно, но завършва невероятно. А между началото и финала има борба, бой, надмощие, разтървяване, каквито искате картини.

Българи глава вдигнали – също огромна постановка; *Възрождение* – също. Дикова е специалист в двете основни форми: камерен танц и голямата форма. През 1968 година, на световния младежки фестивал в София, Дикова оглавява хореографския екип, който изгражда фолклорната постановка по откриването³. Участват няколко хиляди танцьори от всички фолклорни области. Първата мащабна постановка, която до сега не е създавана в България (дори и до наши дни!).

Следва постановка в Първия общ конгрес на русистите в Двореца на културата и спорта – Варна. Участие на десетки състави. Дикова има поглед към големите форми, не само ги вижда чрез своето въображение, но ги пресъздава и на сцената.

КАК ДИКОВА СЪЗДАВА СВОИТЕ ТАНЦИ

Бил съм солист в танците и съм участвал като асистент на Дикова в творческия ѝ процес.

³ Кадри от фолклорната постановка по време на откриване на фестивала: <https://www.vbox7.com/play:4e17d1da>

Фиг. 3. Маргарита Дикова със своя асистент Христо Иванов

Ще ви запозная с процеса на създаване на някои от танците след 1970 г., когато след казармата постъпвам в ДАНПТ. За някои от танците Дикова имаше предварително изградена идея как ще изглежда танца.

От там нататък започвахме работа по изграждане на движения и комбинации, работа с композитора. В същото време отивахме на фолклорни експедиции и търсихме характерни движения, нещо, което можем да „докопаем“. Ще се спра на два или три от тези танци.

През 1970 г. Дикова започва танц, който нито има наименование, няма избистрена идея, нито ние, танцьорите, знаехме какво ни предстои. По нейните думи, тя желае да създаде един танц, в който да има две момчета и две момичета. Едните (момичетата) трябва да бъдат много събрани, много скромни, а другите (момчетата) да бъдат „джаста-праста“ (израз на Дикова).

Момчето да скача, да ухажва момичето, да му се представя, накрая, в третата част – една обща игра. През този период в Ансамбъла има не само отлични мъже-солисти, но и такива с изключителна външност като Тодор Карапчански и Димитър Манов. И изведнъж, ние, двама ново постъпили танцьори от нейния клас от Хореографско училище, сме изведени отпред и „летим“ из залата. Изпълняваме различни движения и още движения, изпълняваме различни части, пробваме различни музикални пасажии, донесени от Иван Кирев. Идва един момент, когато Дикова трябва да създава композицията на танца и да избере от целия Ансамбъл две момичета и две момчета. И още две момичета и две момчета за втория състав, нищо че всички играем в залата... За да избере първата двойка, Дикова проведе следния експеримент:

- *Хайде сега, вие двамата, минете през залата вървейки... Без музика, без нищо, просто си вървете...*

За втората двойка тестът беше да играят двамата избрано от тях соло.

По-големите от нас, „старите“ танцьори, първо преминават през тестовете. Ние, новите, само гледаме какво и как го изпълняват. Дойде и моят ред – преминах с едно момиче през залата, но ще потъна от срам – аз съм постъпил октомври, а през ноември вече полагам тест...

След като преминахме всички през залата, Дикова каза: Вие и вие останете, другите са свободни! Започна да създава танца много бързо, с изчистена концепция, много ясно. До декември танцът беше готов. Но най-„старите“ танцьори в Ансамбъла нещо имаха предубеждения към танца. Пред премиерно го изпълняваме през март 1971 г. във Видин. През този период Йордан Янакиев е хореограф в екипа на Дикова. Минава концерта във Видин и Янакиев праща на Дикова една записка „**Луди-млади** – БИС!“. От този момент танцът **Луди-млади** се изпълняваше винаги на концертите.

Чрез подобен метод се създадох и танците **Свирец-игралец**, както и **Родопски овчари**. Но при този танц имаше следната драма. Провеждаме конкурс за момичета танцьори. Явява се едно момиче, което почти всички присъстващи тук познаваме – Лъчезария. Тя току-що е завършила

Хореографското училище. Едно високо, красиво момиче, с коса до кръста. Още като я видя, Дикова от възторг хвана с две ръце главата си, а всички ние разбрахме, че Лъчезария е приета... Дикова споделя: - *На другия ден започваме един нов танц. Тази новата, дете дойде, ще е солистка. С влизането на Лъчезария в залата, Дикова е харесала, оценила и решила какво ще работи с нея. За зла участ за нас, един месец след това, Лъчезария напусна за да кандидатства в Академията в Пловдив и да се присъедини към ансамбъл „Тракия“. След напускането на Лъчезария, Дикова един месец не работи. Преживяваше тази емоция, че това момиче няма да участва в нейния танц. Въпреки това, тя създаде този камерен танц.*

Големите танцови постановки, които Дикова създаде, бяха предизвикателство за всички български хореографи. Всички опитаха да създадат **Събор в Софийско** – кой с по-голям или по-малък успех, но тя винаги поставяше жалоните пред тях. Тя очертаваше пътя. Много не можеха да се примирят с Голямата Маргарита Дикова. Към големите винаги е така – при тях вятърът най-силно духа. Но тя беше голям човек. Наричахме я „Мамо Дикова“. Защо? Защото имаше изключително отношение към танцьорите. И въобще – към хората на изкуството. Не можете да я чуete да се скара на някого. А ако се скара – ще бъде по майчински.

Ще ви споделя един случай с мен. На Филип Кутев съпругата беше при нас филолог фолклорист. Но много обичаше да командва Ансамбъла. Преди прегледа на професионалните ансамбли в Кюстендил провеждаме общо събрание. На това събрание Кутева се опита да наложи своето виждане. По това врем аз бях много остър, не какъвто съм сега. Сkochих аз и я попитах *каква сте вие, че да определяте програмата!* Кутева отвърна на моите нападки, и напусна събранието. Пълна тишина в залата. Филип Кутев там. Дикова – също. Казах си – *До тук бях, край!* Бай Филип удари по масата и каза: - *Събранието свърши.* Отиваме в съблекалнята и колегите ми казват: -*Хайде събирай багажа си...* След малко Дикова открява малко вратата на съблекалнята и ми казва: -*Качи се горе!* Отивам в кабинета ѝ, а тя майчински ми споделя:

- Христо, сега се качи горе при Кутев. Но като почнеш да говориш кажи така, че на човека да му стане драго. А след това извади сабята. А ти вадиш сабята и... Хайде, качвай се горе.

Качвам се горе при Филип Кутев. Той беше голям човек, голяма личност. Отправи една критика към мен, но и с това ми се размина всичко. Това го споделям с вас за да разберете, че големите творци бяха и големи личности. Те създадоха плеяда последователи в България, едно направление, което все още съществува. Във време, когато всеки се опитва да оцелее, би трябвало да си помагаме да бъдем единни. След нас идват младите, които оставеното от нас наследство трябва да го оценят. В момента може да имаме проблеми в нашата област, но когато се връщаме назад и виждаме какво са създавали нашите предшественици, не мислете, че им е било лесно. Но те са остави дирия. Не – оставили са ПЪТ! Да го следваме и да се учим от тях. Който иска – ще се учи; който не иска – няма да се учи...

Аз се надявам, че ще се намерят личности, които ще извисят фолклорния танц. Няма да има само български хайдути на сцената, кръв по сцената, а ще има български фолклор. Считам, че това време не е далеч. Заветът, който ни оставиха титаните, ни призовава да се обърнем с лице към него. Историята ни учи. А те са вече история. Повече от 100 години от рождението на Дикова! Това е история, не е настояще. Ако се обърнем към тази история, можем нещо да научим, нещо да възродим. Смятам, че ние сме плод на това, което те са посадили и отгледали във времето.

Нека да следваме завещания от титаните път!

За автора

Христо Иванов, Гл. худ. р-л на „Загоре“

<http://bit.ly/2FWtUyT>

Титаните са били и са неговите Учители! Учи в Държавно хореографско училище – София,

в класа на Маргарита Дикова. През 1970г. се явява на конкурс в ансамбъл “Филип Кутев”, където е приет за танцьор и танцува до 1982г. като достига до прима солист на ансамбъла.

От 1982г. до 1988г. е хореограф на ансамбъл “Филип Кутев”. Тук сред истинските носители на фолклора – танцьори, певици, музиканти и техните ръководители, Филип Кутев и Маргарита Дикова. Христо Иванов се формира като бъдещ хореограф, творец и педагог.

Тук се появяват първите му творчески постижения – “Коледари”, “По гроздобер”, “Пиринска севда” и “Празник в Тракия”.

През 1975г. е поканен от Кирил Харалампиев едновременно с работата си в държавния ансамбъл да преподава български танци в държавното хореографско училище,

където става и ръководител на ансамбъла на училището.

От 1983г. до 1988г. е помощник-ръководител на Димитър Димитров в ансамбъл “Средец”.

Многократно е провеждал семинари по български танцов фолклор в България, Япония,

Германия, Унгария, Швейцария, САЩ.

Хореографско-постановъчното творчество на Христо Иванов обхваща, както художествена обработка на автентични танци, така и на и обреди.